

BAUSEN

Bausen ei un municipi plaçat ena part Nòrd-Occidentau dera Val, en límit damb es tèrres de Comminges, a man esquèrra dera Garona. Aguest pòble se tròbe a 945 mètres de nautada, enes vertents dera montanha de Vacanèra en costat esquèr deth riu Bausen.

Eth 23 d'Agost de 1.282, er infant Alfons escriuec a Otó d'Auro qu'en un plaç de trenta dies se presentèsse deuant era sua preséncia entà justificar per quina rason retieve es pòbles de Canejan e Bausen. Er an 1.278 figure entre es pòbles dera Val d'Aran damb eth nòm de "Bolson" e en 1.288 eth rei Pèrre II des de Lleida ordenèc a toti es òmes dera Val d'Aran qu'ajudèssen ath Sr. Reinald d'Ardevol, alcalde de Ribagorça, a recuperar aguesti pòbles, qu'auie injustament Oto d'Auro de Sant Beat.

Eth dia 26 de noveme de 1.313, es dus cònsols dera "Villae de Balsenio" amassa damb es 40 caps de família deth pòble jurèren fidelitat e dèren omenatge a Guillem de Castellnou, procurador e representant deth rei Jaime II.

Era sua glèisa parroquiau, a encrastada ua pèira funerària romana de marme de 0'54 x 0'35 mètres, damb tres figures dejós d'un arc. Ei dedicada a Sant Pèrre, e siguec bastida er an 1.709.

Ei tradicion qu'era vielha glèisa ère dedicada a Santa Eulàlia. Ara aguesta glèisa ei ua casa particular, que consèrve encara ua pòrta d'arc de miei punt en ua des parets de cara a meddia.

Era arquitectura des cases ei fòrça peculiar ja que son de base non massa grana e era majoria an tres plantes degut a qu'ei un pòble fòrça arribent. Encara se i pòt veir quauque tet de palha.

Era gent viu dera ramaderia, era poblacion ei fòrça vielha, ja qu'era gent mès joena a marchat tà d'auti lòcs per motius de trabalh.

Ei un pòble damb un deute econòmic important que a besonh d'ajuda seriosa des autes entitats dera Val d'Aran.

ARAN

Numerò

60

DIUENDRES

4-Noveme-1.988

Entrevista

Damb diuèrsa gent deth pòble de Bausen.

- Quina ei era anècdota istorica mès rebremhada en Bausen?

- Çò que mès mos comentauen es vielhs ère eth huec que i auec en an 1.824 a on se cremèren practicament totes es cases deth pòble. Er hèt mès significatiu d'aquest huec siguec que lo pogueren arturar tot jus ena vèrge de Santa Ana. Es tets de Bausen en aquera epoca èren toti de palha.

- Quines sigueren es prumèras cases que se bastiren en Bausen?

- Es prumèras cases sigueren es de Betrich de baish e era de Capdevila de naut. Es prumèrs poblans de Bausen pensauen que a on ei plaçat ara eth pòble i auie molta aigua per dejós de tèrra, ja qu'ère

plen d'èrbes e arbes que se crien tostemp ath cant des rius e enes moràs; per aquerò heren ua casa naut e er auta baish per pòur a negà-se. A partir d'aquiu comencèren a bastir e vederen que non i auie aigua coma pensauen.

- Quin nòm vos diden as de Bausen? Per què?

- En Bausen mos diden sarnalhèrs. Un còp, hè molti ans, passèc peth camin ua sarnalha que portaue ena boca quauqu'arren que ludie fòrça, semblaue ua dobleta d'òr. Alavetz quan la voleren agarrar, era sarnalha se metec laguens deth campanau, la comencèren a cercar e ath non trobà-la comencèren a des-hèir eth campanau, quan ja èren a pròp dera base trobèren ara sarnalha qu'auie ena boca ua huelha de hai que ath lúder damb eth solei semblaue ua dobleta d'òr. Des d'alavetz enquia ara as de Bausen mos diden sarnalhèrs.

Classe d'aranès

ES SONS DERA "S".

- Era "s" pòt èster sorda e sonora. Ei sonora quan se produis ua vibracion des còrdes vocaus.

Ex.: casa, causa...

Ei sorda quan se pronòncie coma era castelhana.

Ex.: sabata, santa...

- Com se pòt representar era "s" sonora?

. Damb ua "s": Ròsa, casa. (entre vocaus).

. Damb ua "z": zèro, onze (Ath començament de paraula e darrèr de consonant).

- Com se pòt representar era "s" sorda?

. Damb ua "s": Sorda, santa. (Ath començament de paraula).

. Damb "ss": Bossa, possible. (Entre vocaus).

. Damb "ç" o "c": Caçar, tròç, edicion, tradicion...

(Meteram "ç" ath deuant des vocaus fòrtes: a, o, u.

(Meteram "c" ath deuant de: e, i).

. Son rasons etimologiques es que mos hèn a méter "c/ç".

Ex.: Açò, adreçar, cançon, caçar, doç, plaça, parçan, terçon, tròç,...

. D'acòrd tamb era etimologia, cau escriuer "sciència", "scientific"... sense hèr era simplificacion deth catalan

"ciència e científic"...

En Aran non manquen monuments artistics. Moltes des nòstes glèises son excepcionalas bastisses d'estil romànic o gòtic; conservam tanben quauques bastisses civils que a part dera sua solidesa mos parlen dera sua qualitat artistica e estetica des poblans que mos precediren en aquest país.

Mès existís en Aran un aute tipe d'arquitectura que tanben mos distinguis e ei un privilètgè ath madeish temps. Ua arquitectura que tot ath cobris. Sonque cau l'heuar eth cap. Era natura: es rius, es montanhes, es arbes. D'un arbe en especiau volièm parlar. Era Direccion Generau de Politica Forestau declarèc er an passat "Arbe monumentau de Catalunya" ath que se coneish per "Auet de Canejan". Aquest arbe pertanh ara espècie Abies Alba e se tròbe en tèrme municipau de Canejan, apròp deth barranc de Bordius e en camin que pòrte ara pista de Les, a ua nautada de 1.200 mètres. Es sues mesures son fòrça granes: nautada 22 mètres, cubicatge 20,5 m.³, perimètre ena base 6 mètres. A sonque 4 branques, acróc, enòrmes. Eth mau estat d'aquest arbe sonque permet que creishen huelhes en dues des branques. Era ramificacion non ei era tipica des auets, senon era que se coneish per "canelobre". Ei molt vielh e era apariència atau ath dèishe veir.

Carlos Fañanas e Carlos Pellejero.

CORNÈR LITERARI

ETH QUE NON TE CONEISHE QUE TE CROMPE

Un grop d'estudiants anauen entà Cervèra. Auien hèt un long camin e auien molta gana. Alavetz vederen un traginèr qu'amiaue quate saumets cargats de minjar. E coma es qu'an gana se'n pensen moltes, un des estudiants s'auancèc, e de prèssa, sense que lo veigué-se eth traginèr, li treigec eth cabèstre ath darrèr saumet e se la metec eth, seguint darrèr des auti.

Eth traginèr volguec beurar es saumets en un barranc, en tot virà-se vedec en lòc deth darrèr saumet a un òme.

Er estudiant, molt trist, li condèc que non ère cap un saumet, senon un òme que per un gran pecat qu'auie hèt, Diu l'auie castigat per ua temporada a èster saumet, e que ja se li auie acabat eth càstig, e per aquerò tornaue a èster òme. Eth traginèr lo deishèc marchar.

Er estudiant reculèc enquia trobar as sòns companhs que se minjauen bones talhades de pan damb camalhon (pernilh) ath costat d'ua hònt.

En tot auer minjat se n'anèren tà Cervèra a on veneren per pògui sòs eth saumet a un gitano que lo portèc tara fira.

Passèc pera fira eth traginèr que vedent aqui ath saumet, se li apropèc e li didec ena aurelha.

- Quin pecat as tornat a hèr que tornes a èster saumet? mèts a jo non me tornaràs a enganhar aquest còp: "Eth que non te coneishe que te crompe".

INFORMACIONS

GIMNASTICA DE MANTENIMENT

Gimnastica de manteniment tà joeni e grani.

Aguesta gimnastica serà a cargue d'un licenciat en educacion fisica: I.N.E.F.

- Dus dies per setmana.
- Lòc: ena sala polivalenta.
- Prètz: 2.500 pessetes mes.
- Començament deth curs: 15 de Noveme.
- Amassada informativa: 10 de Noveme. (Ena sala polivalenta).
- Incripcions ena amassada o en Ajuntament de VielhaMijaran.

I.T.V.

Inspeccion tecnica de veïcles industriaus I.T.V.

Es dies 15, 16 e 17 de noveme.

Inscripcion en Ajuntament de Vielha-Mijaran tà demanar dia e ora, podetz trucar as telefònos 640018 o 640187. Er orari d'oficina ei de 9 a 14 ores.

Tanben auràn de passar revision toti es torismes matriculats enes ans 1.975 e 1.976.

Toti aqueri que volguen eth "forfèt" de temporada d'iuèrn 88/89 tà Baquèira Beret, auràn d'inscriuè-se en Ajuntament de Vielha-Mijaran antes deth 30 de Noveme. Auràn de portar dues fòtos petites.

Eth prètz ei:

- Tà joeni enquia 16 ans 5.000 ptes.
- Tà adults, mès de 16 ans 26.000 ptes.

TOTI

CONSELH COMARCAU DERA VAL D'ARAN

DIRECCION GENERAU DE PATRIMONI ESCRIT E DOCUMENTAU DERA GENERALITAT DE CATALUNHA

EDITE:

Centre de Normalisacion lingüistica dera Val d'Aran.

Còto Saforcada s/nº
Tel.: 64 00 92
25530 V I E L H A

REDACTOR:

Joan Leja Cadena

COLLABOREN:

Jovita Ané Sanz
Manuela Ané Brito

IMPRIMIS:

CNL dera Val d'Aran

DEPOSIT LEGAL:

L-1328-1987

Es articles e comentaris publicadi en noticiari TOTI sonqu'exprèssen era opinion des sòns autors.

Eth remoquet dera setmana

Ma Loïsa Estévez Sans

